

Een haalbare kaart?

Over het Mondiaal contract

Jean Bossuyt en Geert Laporte

European Centre for Development Policy Management

Een tijdig document

"Thinking globally and acting locally" is een slogan die gemeengoed is geworden. Het Mondiaal contract van het toekomstcongres van de SP biedt in elk geval een toepassing van het eerste luik van deze oproep. De beoogde herijking van het SP-gedachtengoed wordt duidelijk in een mondiaal kader gesitueerd. De traditie van internationalisering wordt hiermee voortgezet. Dat is geen overbodige luxe op een tijdstip dat het fenomeen van de "globalisering" overall om ons heen schijnt te grijpen. In een vlotte stijl geschreven, legt het Mondiaal contract een goed gestructureerde en onderbouwde blauwdruk op tafel om de wereld een sociaal geweten te schoppen en de politiek een concrete beleidsagenda aan te bieden.

De nood aan een nieuw sociaal contract op wereldvlak wordt sinds jaren bepleit vanuit diverse hoeken. In de sector van de ontwikkelingssamenwerking bijvoorbeeld, is er geen tekort aan conferenties, rapporten, wetenschappelijke analyses die aan de alarmbel trekken. Volgens een eerder Rapport over de Menselijke Ontwikkeling (1992) wordt de kloof tussen rijk en arm op mondiaal vlak steeds groter. Kille cijfers worden opgevoerd die aangeven dat 20% van de bevolking 82,7% van het wereldinkomen ontvangen... Afrikaanse landen vallen, op enkele uitzonderingen na, grotendeels uit de boot in de race naar groei en exportmarkten die de globalisering met zich meebrengt. De slinkende ontwikkelingsbudgetten zullen deze trend niet keren. In de huidige context lijken ze niet meer dan een doekje voor het bloeden, een veredelde vorm van symptoombestrijding of "damage

control". Een reeks wereldtops, georganiseerd door de Verenigde Naties, heeft het besef dat er iets fundamenteels schort met het mondiaal systeem, dichterbij huis gebracht. De Rio-conferentie over duurzame ontwikkeling heeft de ecologische leefbaarheid van het neoliberale groeimodel sterk in twijfel getrokken. Hierop correctiemechanismen aanbrengen is niet langer een ver-van-mijn-bed-probleem, maar een investering in een gemeenschappelijke toekomst. De Sociale Top van Kopenhagen heeft het probleem van de "globalisering van de armoede" verder blootgelegd en een bijkomend bewijs geleverd van de "vervagende grenzen" tussen Noord en Zuid, Oost en West. Ook in onze eigen contreien wordt het steeds moeilijker om een evenwicht te vinden tussen groei en sociale rechtvaardigheid, welvaart en welzijn.

Deze feitelijke lotsverbondenheid over de grenzen heen rond de grote problemen van onze tijd (veiligheid, armoede, werkgelegenheid, milieu, bevolkingsexplosie) biedt nieuwe kansen voor internationale samenwerking, gebaseerd op wederzijds eigenbelang. Het internationale hoofdstuk van het SP-Toekomstcongres speelt daar volledig op in. Het pleit voor een wereldwijde agenda van beleids- en institutionele hervormingen die een eigentijds antwoord moeten bieden op de talrijke uitdagingen van de globalisering.

Onderbouwde analyse

Wat onmiddellijk opvalt bij de lectuur van het document is de grote volledigheid die werd nagestreefd in de analyse. Het mondiaal beleidsplan wordt in een historisch perspectief gekaderd en onderbouwd in allerlei dimensies (politiek,

sociaal, economisch, institutioneel, financieel).

Positief is ook het ontbreken van eenzijdige verklaringsgronden of al te eenvoudige oplossingen voor ingewikkelde problemen. Ooit is het anders geweest. In de jaren '70 bijvoorbeeld, werd vanuit progressieve hoek een lans gebroken voor een Nieuwe Internationale Economische Orde (NIEO). Inhoudelijk stemden vele strijdpunten van de NIEO overeen met de huidige zoektocht naar een nieuw Mondiaal contract (bijvoorbeeld een betere verdeling van macht en middelen, een regulatie van de wereldeconomie; een versterking en democratisering van de Verenigde Naties). Maar het debat rond de NIEO is gedeeltelijk de mist ingegaan door een te sterke dosis ideologie en een te gepolariseerde, manicheïstische benadering van de problemen. Zo werd duchtig geschermd met tegenstellingen zoals het 'imperialistische Westen' tegenover het 'onderdrukte Zuiden' - een discours dat weinig ruimte liet voor realistische en evenwichtige oplossingen.

Het huidige contract vermijdt die valkuilen. Dat is een teken van ideologische rijpheid veel eerder dan van vervlakking van het socialistisch gedachtengoed naar een grijze algemene noemer. De eindbestemming blijft ongewijzigd (ijveren voor internationale sociale rechtvaardigheid), maar de analyse en uitvoeringsstrategieën worden op een zakelijke manier benaderd. Neem de (voorlopige) balans van de globaliseringsprocessen. Het Mondiaal contract zet zich af tegen de trend om de globalisering verantwoordelijk te stellen voor alle kwalen van onze tijd. De benadering is zakelijk: globalisering biedt nieuwe kansen, maar ook een hele rits bedreigingen. Of neem het dossier van de kinderarbeid. Terecht wordt hiervan een belangrijk strijdpunt gemaakt in het Mondiaal contract. Maar op het vlak van de uitvoering wordt gekozen voor een realistische uitvoeringsstrategie, gespreid in de tijd.

Keuze voor Europa

Grotere Europese integratie vormt voor de SP het 'passende antwoord' op de toenemende mondialisering. Geen 'inward looking'-mentaliteit, maar een duidelijk standpunt dat wellicht niet door de hele Europese socialistische familie

zal gedeeld worden.

Het is een terechte keuze. In afwachting dat er nieuwe globale instellingen opgericht worden (bv. de door de SP bepleite Sociaal-Economische Veiligheidsraad of Wereld Monetair Fonds), biedt Europa een bevoorrecht politiek-institutioneel kader om aangepaste antwoorden te ontwikkelen op de uitdagingen van de globalisering. Mede gelet op de historische, maatschappelijke en sociaal-culturele tradities die de Europese beschaving schragen, zou Europa op dit vlak een voortrekkersrol kunnen spelen.

De uitdagingen worden in het document duidelijk op een rijtje gezet: een evenwichtige combinatie tussen monetair beleid en een sociaal, werkgelegenheids- en fiscaal beleid; een versterkte Europese solidariteit op intern en internationaal vlak; de veralgemening van het Rijnland-model; een actievere rol van de EU op het vlak van veiligheid, duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding; enzovoort. Om dit alles mogelijk te maken moet Europa uiteraard democratischer worden in beleid en efficiënter in bestuur.

Een andere kernvraag is of Europa er zal in slagen haar economische macht te vertalen in meer politieke macht, die o.m. zou kunnen aangewend worden om deze nieuwe internationale agenda door te drukken. Het is de hoop van vele ontwikkelingslanden, die het Europese maatschappijmodel verkiezen boven het VS-model. Een hoop die vooralsnog ijdel is, als men de ontstellende politieke zwakheid van de EU op het terrein onder de loep neemt (Bosnië, Centraal Afrika).

Alternatieve financiering

Grootse plannen koesteren op internationaal vlak is één ding, fondsen daarvoor ophoesten een ander. Het verhaal van de loze belofte vanwege de rijke landen om 0,7% van het BNP voor ontwikkelingshulp vrij te maken is daarvan een treffende illustratie. De auteurs van het Mondiaal contract zijn zich daarvan ten volle bewust en pleiten dan ook - zoals vele anderen voordien en nu - voor alternatieve financieringsbronnen.

Hoog op het lijstje staan bijvoorbeeld heffingen op speculatieve geldstromen (de zgn. Tobin-taks), een idee dat sinds geruime tijd opgang

maakt. In een recent artikel beweert Frankman dat het idee van internationale heffingen voor internationale taken in feite meer dan honderd jaar oud is. De rationale voor dergelijke heffingen lijkt nu sterker dan ooit: "what is essential is that the perception becomes widespread that many national objectives can be achieved only through action at a global level. A global economy requires structures of global governance". In deze context geldt: "Global taxation and redistribution should be treated as the reverse side of the coin of globalised markets". Hij pleit dan ook voor een omvorming van het huidige systeem van "voluntary contributions and charity" naar een "framework of international public finance".

Wij hebben hoegenaamd geen probleem met het idee, maar hoe krijg je beweging in het ontwikkelen van een internationaal systeem van publieke financiering? De vraag wordt onvolgende uitgediept in het Mondiaal contract. Een gemiste kans, want het betreft hier een absoluut sleutelpunt van de nieuwe internationale agenda. Zonder duidelijke analyse van de 'incentives' en mogelijke uitvoeringsstrategieën, kan dit strijdpunt snel verwateren tot een soort morele oproep (zoals de 0,7% van het BNP voor hulp), zonder enige operationele waarde.

Haalbaarheid

Het vorige punt legt de achilleshiel van de tekst bloot. Het document werkt een duidelijke, goed onderbouwde en urgente beleidsagenda uit voor een nieuw Mondiaal contract. Het geeft uitvoerig aan "wat er moet gebeuren", maar blijft relatief zwijgzaam over "hoe" die agenda tot uitvoering kan gebracht worden. Voor een stuk is een dergelijk onevenwicht onvermijdelijk. Het document is bedoeld als een "toekomstplan", een soort blauwdruk die men als uithangbord wil gebruiken voor toekomstige internationale actie. In dit soort teksten horen details over haalbaarheid en uitvoering niet echt thuis.

Toch mag de spanning tussen "wat willen we bereiken" en "hoe kan het gebeuren" niet te groot zijn. Het Mondiaal contract komt dicht bij de grens. De agenda is bijzonder ruim en ambitieus. Alle mogelijke beleidsterreinen worden bestreken. Lang aanslepende doelstellingen (bv. de

hervorming van de ontwikkelingssamenwerking, de afbouw van de schuldenlast) worden opnieuw opgevest. De beoogde institutionele hervormingen van internationale instellingen oogt indrukwekkend, enzovoort.

Het geeft allemaal een beetje een overladen indruk. Inzonderheid beleidsmakers dreigen door het bos de bomen niet meer te zien. De toevoeging van een (beperkte) haalbaarheidsanalyse zou de agenda misschien wat verlicht kunnen hebben. Het document zou ook aan realiteitszin winnen. Neem de hervorming van de Verenigde Naties of van de internationale financiële instellingen (IMF en Wereldbank). Talloze eerdere pogingen zijn stukgelopen. Terecht neemt het Mondiaal contract deze draad opnieuw op. Maar zonder een nuchtere analyse van de redenen voor de mislukkingen tot op heden en argumenten die aantonen waarom het nu allemaal anders zou kunnen zijn, klinkt de aanbeveling eerder hol.

Eenzelfde redenering zou kunnen opgebouwd worden voor talrijke andere voorstellen in het Mondiaal contract. Het wijst op het belang van een haalbaarheidsanalyse als noodzakelijke aanvulling bij een beleidsagenda die terecht ambitieuze doelstellingen vooropstelt. Een sleutelement in een dergelijke haalbaarheidsanalyse is de vraag naar de "incentives" die kunnen gebruikt worden om politici, markten, burgers, instellingen aan te sporen tot daadwerkelijke actie en verandering. Toegegeven, dit is een bijzonder moeilijk domein. Maar het lijkt een onontbeerlijke voorwaarde voor concrete vooruitgang in zowat alle beleidspunten van het contract.

Als men die doos van Pandora durft te openen, komen er allerlei belangrijke vragen naar boven. Bijvoorbeeld, welke rol kan de staat (nog) spelen in het bevorderen van de nieuwe internationale beleidsagenda? Het globaliseringsproces vermindert de greep van nationale staten op de eigen toekomst. Het wordt steeds meer een intermediaire structuur, een fragiele schakel tussen de eigen bevolking en de internationale (economische) structuren en wetmatigheden. Ook het supranationale Europa lijkt in deze logica gevangen. Of hoe krijg je een ambitieuze internationale agenda op het spoor, indien dezelfde beleidsthema's op nationaal vlak steeds

meer in de verdrukking komen (het Rijnland-model, de democratie, het welzijn)?

En wat met de individuele burger? Diverse onderzoeken hebben aangetoond dat de modale burger in onze welvaartsstaten bijzonder weinig inzicht heeft in de veranderingen die zich thans op wereldvlak voordoen. Er is een schrijnend tekort aan internationaal perspectief en "global thinking". De kloof met het politieke bedrijf is een bekend gegeven. Dit alles kan leiden tot wat Wolfe een erosie noemt van de individuele verantwoordelijkheid voor "distant obligations" - alles wat de onmiddellijke leefwereld van het individu overstijgt. Een dergelijk klimaat leent zich uiteraard beter tot het voeren van een eng nationalistisch beleid dan tot verlichte vormen van internationale samenwerking.

Hoe buig je die trends om? Welke actoren kunnen het voortouw nemen in het bepleiten van de noodzakelijke internationale hervormingen? In welke mate bieden 'citizen pressure' of de 'nieuwe sociale bewegingen' mogelijke platformen voor participatie en politieke druk voor een nieuw Mondiaal contract? Het zijn vragen die uitgerekend een socialistische partij niet links kan laten liggen.

Referenties

- Frankman, M.J. 1996. International Taxation: The Trajectory of an Idea from Lorimer to Brandt. *World Development*, Vol. 24, No 5, pp. 807-820.
- Wolfe, A. 1989. *Whose Keeper? Social Science and Moral Obligation*. University of California Press